Այս դասի (դասի տեքստ+ մոտիվացնող ներածական տեսանյութ+բառարան+ ինքնաստուգիչ հարցեր+առաջադրանք) յուրացման համար հարկավոր է մինչև ***360 րոպե/6ժամ****:*

ԴԱՍ 6

ՊԵՐՃԱԽՈՍԱԿԱՆ ՀՆԱՐՆԵՐ

Ցուցումներ

ՄՈՏԻՎԱՑՆՈՂ ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ՏԵՍԱՆՅՈՒԹ
(կարող եք գտնել հեռաուսուցման փաթեթի կրիչում)

Մինչև 15 րոպե

Ուշադրությամբ կարդացեք տեքստը (օգտվելով բառարանից) և այն յուրացնելուց հետո միայն անցեք հաջորդ մասերին /ինքնաստուգիչ հարցեր, առաջադրանք/:

Այս դասը նվիրված է խոսքը գեղեցկացնող, ասելիքի կարևոր հատվածներն ընդգծող, մտքերի հստակեցմանն ու լսարանի կողմից դրանց ըմբռնմանը նպաստող, խոսքի հոգեբանական ազդեցությունն ուժեղացնող պերճախոսական հնարների դիտարկմանը: Տվյալ դասի ընթացքում Դուք կծանոթանաք՝

- հաղորդակցման գործընթացներում *կրկնության,*
- *պատկերավոր խոսքի,*
- *հռետորական հարցադրման,*
- *աստիճանավորման և հակադրության* պերճախոսական հնարների կիրառման առանձ-

Մինչև 120 րոպե

նահատակություններին:

6.1. ԿՐԿՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կրկնությունը պետք է տարբերել կրկնաբանությունից: Վերջինը տրամաբանական սխալ է: Կրկնությունը թույլ է տալիս խոսքի որոշակի հատվածի վրա կենտրոնացնել լսարանի ուշադրությունը, ընդգծել առանձին դրվագների կարևորությունը, հեշտացնել էական հատվածների մտապահումը և ավելացնել խոսքի ներգործող ուժը:

Կրկնությունները կարող են լինել պարզ և բարդ, անընդհատ և մերթ ընդ մերթ (միջակայքային):

Պարզ կրկնության դեպքում տվյալ միտքը, գաղափարը կրկնվում է նույն բառերի ու արտահայտությունների միջոցով: Օրինակ՝ «Ուշադրությո՛ւն, ուշադրությո՛ւն: Մեկ անգամ ևս՝ ուշադրություն»:

Բարդ կրկնության պարագայում տվյալ միտքը, գաղափարը կրկնվելիս ներկայացվում է տարբեր բառերի ու նախադասությունների միջոցով: Օրինակ՝ «Ուշադրություն: Առանց դասի թեմայի վրա ուշադրությունը կենտրոնացնելու, դրա հիմքերի մեջ խորանալու Դուք այս պարապմունքից շատ բան յուրացնել չեք կարող: Թե՛ արևմտյան, թե՛ արևելյան կրթական համակարգերում, դրանց միջև որոշակի տարբերություններով հանդերձ, ուշադրության կենտրոնացումը համարվում է ուսումնական գործընթացի արդյունավետության անհրաժեշտ պայման: Հիրավի, տեղին է այն համեմատությունը, երբ երևույթը մեկնաբանվում է հաղորդակի և ռադիոընդունիչի օրինակով. եթե հաղորդակը ռադիոալիքները սփռում է մի հաճախականությամբ, իսկ ռադիոընդունիչը «նստած է» մեկ այլ հաճախականության վրա, հաղորդակցումն անհնար է...»:

Անընդհատ կրկնությունը ենթադրում է խոսքի տվյալ հատվածում տվյալ դրույթի անմիջականորեն իրար հաջորդող կրկնություններ, ինչպես դա կատարվել է վերը դիտարկվող օրինակներում:

Մերթ ընդ մերթ (միջակայքային) կրկնության դեպքում տվյալ միտքը կրկնվում է ոչ թե անընդհատ, այլ որոշակի միջակայքերով, ինչպես օրինակ՝ երգի կրկներգը: Ահավասիկ մի դրվագ Գեղամ Սարյանի «Սերմնացանները չդարձան տուն» ստեղծագործությունից .

Հոգնած նայում եմ ես ճամփաներին -
Սերմնացանները չդարձան տուն.
...
Լույսերը վառվեցին խրճիթներում -
Սերմնացանները չդարձան տուն.
Ահեղ լռություն է ճամփաներում -
Սերմնացանները չդարձան տուն...

6.2. ՊԱՏԿԵՐԱՎՈՐ ԽՈՍՔ

Մարդն ունի մտածողության երկու եղանակ՝ մտապատկերային և հասկացութային: **Մտապատկերը** զգայական ճանաչողության ձև է, որը մարդու գիտակցության մեջ վերարտադրում է ճանաչողության առարկայի այն հատկությունները, որոնք առավել շատ են տպավորվել: Այստեղ տարբերակված չեն **Էական** և **ոչ Էական հատկությունները**: **Հասկացությունը** վերացական-տրամաբանական իմացության ձև է և գիտակցության մեջ ամրագրում է միայն **Էական** և **ընդհանուր հատկությունները**:

Փորձեք առանձնացնել «օրենք» հասկացության Էական և ոչ Էական հատկությունները:

Մտապատկերային մտածողություն ունեն բոլորը՝ փոքր երեխայից մինչև իմաստուն այր: *Հասկացութային մտածողություն* ունեն միայն հասուն և որոշակի իմացական կարողություններ ունեցող մարդիկ: Վերջիններից էլ ոչ բոլորը կարող են առանց հոգնելու

հետևել վերացական հասկացություններով ու տերմիններով հագեցած խոսքին: Ուստի կարևոր է կարողանալ ասելիքը մատուցել նաև պարզ պատկերների միջոցով:

Դեյլ Քարնեգին, ընդգծելով պատկերավոր խոսքի կարևորությունը, գրում է. *«Գոյություն ունի ուշադրություն գրավելու բացառիկ կարևոր մի եղանակ, որը սակայն արհամարհվում է: Միջակ հռետորն, ըստ երևույթին, չի էլ ենթադրում դրա գոյությունը: ... Պատկերներ, պատկերներ, պատկերներ: ... Հարստացրեք դրանցով ձեր խոսքը. և՛ հետաքրքիր կլինի ձեզ լսել, և՛ դուք մեծ ազդեցություն կունենաք: Երբևէ նկատե՞լ եք, որ սերնդեսերունդ փոխանցվող գրեթե բոլոր ասացվածքներն առաջ են բերում կենդանի պատկերներ»* [Карнеги 1989: 69]:

Փաստաբան Մ.Մ. Տետելբաումը, վերլուծելով գործի հանգամանքները, բամբասանքի երևույթը ներկայացնում է հետևյալ համեմատությամբ. *«Բամբասանքն իմ պատկերացմամբ սև ու մազմզոտ սարդ է: Նա դուրս է սողում բամբասողի գարշահոտ բերանից ու սկսում է հյուսել, պատել մարդկանց կպչուն, կեղտոտ սարդոստայնով... Բամբասողը հաշվենկատ է, անգամ բացարձակապես անհիմն մեղադրանքը ազնիվ մարդուն ցավալիորեն կվիրավորի, ցավ կպատճառի, կխլի առողջությունը, կյանքի տարիները: Բամբասանքը նման է մարդու վրա նետած ցեխագնդի. ժամանակի ընթացքում գունդը չորանում է, իսկ հետքը՝ մնում»* [մեջբերումն ըստ Ивакина 2007: 95]:

Պատկերավոր խոսքի հնարավորությունները գործածելիս պետք է զգույշ լինել, ճիշտ գնահատել լսարանի ճաշակը և չափի զգացում ունենալ գեղագիտական ու էթիկական սկզբունքները չխախտելու համար: Օրինակ՝ մարդու համառությունն ու հաստատակամությունը բնութագրելու համար կարելի է

գործածել «պողպատե կամքի տեր է», «չինական պարսպի պես աննկուն խառնվածք ունի», սակայն անընդունելի է «էշի պես համառ է» ձևակերպումը:

6.3. ՀՌԵՏՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Արտաքինից հարցական նախադասություն է, սակայն ըստ էության արտահայտում է որոշակի դատողություն: Այս միջոցին են դիմում սեփական դատողությունների կապակցությամբ լսարանի լռելյայն կամ բարձրաձայն համաձայնությունն ու աջակցությունը ստանալու նպատակով: Այս հնարը գործի է դրվում, երբ լսարանում կա որոշակի ընդհանուր կարծիք ու տրամադրվածություն:

Օրինակ՝ *«Մի՞թե կարելի է հավատալ անուղղելի խաբեբայի հավաստիացումներին»:* Երբեմն էլ, ազդեցությունն ուժեղացնելու համար, հռետորը հարցից հետո բարձրաձայն կարծես հաստատում է ունկնդիրների գիտակցության մեջ ինքնաբերաբար առաջ եկած պատասխանը (բարդ կրկնություն): Օրինակ՝ *«Կարո՞ղ ենք մենք՝ 1915 թ. Ցեղասպանության զոհերի ժառանգներս մոռանալ և սերունդների հիշողությունից ջնջել անմարդկային հանցագործության այդ փաստը: Ո՛չ: Չե՛նք կարող»:*

Ահավասիկ մի հատված իր քաղաքական հակառակորդ Կատիլինայի[8] դեմ Մ.Ցիցերոնի մեղադրաճառից.

«Մինչև ե՞րբ պիտի, վերջապես, չարաշահես մեր համբերությունը, Կատիլինա: Դեռ երկա՞ր պիտի համառես քո վայրի խելագարությամբ: Մինչև ե՞րբ դու, վերջապես, մոռանալով ամեն չափ ու սահման, պիտի գոռոզանաս քո հանդգնությամբ: ... Միթե՞ չես նկա-

[8] Լուցիուս Սերգիուս Կատիլինա (մ.թ.ա. 108-62 թթ.) – դատարանի որոշմամբ չկարողանալով առաջադրվել կոնսուլական ընտրություններում՝ դավադրություն է կազմակերպել իշխանությունն ուժով զավթելու համար: Ցիցերոնի պահանջով հեռացվել է Հռոմից և խռովություն բարձրացնելով՝ սպանվել ռազմական բախման ժամանակ:

տում, որ կաշկանդված ես, քանզի այստեղ բոլորը գիտեն քո դավադրության մասին: ... Օ՜, ժամանակներ, օ՜, բարքեր: Քեզ, Կատիլինա, վաղուց էր պետք կոնսուլի հրամանով մահապատժի ենթարկել: Եթե պատվարժան Պուբլիոս Սցիպիոնը՝ գերագույն քուրմը, չգրավելով պետական որևէ պաշտոն, կարողացավ սպանել Տիբերիոս Գրակքոսին, որը փորձում էր միայն աննշան կերպով փոխել պետական կարգը, ապա մի՞թե մենք, օժտված կոնսուլական արժանապատվությամբ, պետք է հանդուրժենք Կատիլինային, որը տենչում է ամբողջ աշխարհը ողողել արյունով, ոչնչացնել կրակով և անապատի վերածել այն»[9]:

6.4. ԱՍՏԻՃԱՆԱՎՈՐՈՒՄ

Պերճախոսական այս հնարը ենթադրում է բառերի, հոմանիշների ու գնահատականների այնպիսի դասավորություն, որտեղ ամեն հաջորդն ավելի արտահայտիչ է, ավելի ազդեցիկ ու խիստ, քան նախորդը *(աճող աստիճանավորում)*: Կարող է լինել նաև հակառակը *(նվազող աստիճանավորում)*:

Աստիճանավորումները թույլ են տալիս ավելացնել և նվազեցնել հուզական ներգործությունը, խորացնել տպավորությունը, գնահատականների ավելացմամբ փոխել լսարանի հոգեբանական ու հուզական լարվածության մակարդակը: Այդ ընթացքում բառերն էլ արտասանվում են համապատասխանաբար ինտոնացիայի աճմամբ կամ նվազմամբ: Մեկ օրինակ Պարույր Սևակի բանաստեղծություններից.

Եվ ինչո՞ւ պիտի չհպարտանանք...
Կա՛նք: Պիտի լինե՛նք: Ու դեռ շատանա՛նք: («Քիչ ենք, բայց հայ ենք»)

Փորձեք ձևակերպել ինքնուրույն օրինակ:

Մեկ այլ օրինակ՝ *«Որքան էլ ցավալի է, պետք է*

[9] http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1267350009 (03.05.2015թ.):

փաստել, որ քաղաքացի X-ը խախտել է օրենքը: Բայց խոսքը ակամա կամ սովորական մի խախտման մասին չէ: X-ը դա արել է կանխամտածված ու գիտակցելով իր գործողությունների վտանգավորության աստիճանը: Նա կատարել է ծանրագույն հանցագործություն և արժանի է ամենախիստ պատժի»: Կամ էլ՝ *«Դուք դեպքը բնութագրեցիք որպես արտառոց: Ես այն կանվանեմ՝ անցանկալի, ծայրահեղ տհաճ, մեր իրավական հաստատությունները վարկաբեկող, պետական համակարգը խարխլող»:*

Եվ ընդհակառակը. *«Ձեր արարքը պարզապես հանցագործություն է, Ձեզ ոչ սազական մի սխալ, անցանկալի վրիպակ, որը շտկելու միակ տարբերակը, թերևս, անկեղծորեն ներողություն խնդրելը կարող է լինել»:*

Փորձեք ձևակերպել ինքնուրույն օրինակ:

6.5. ՀԱԿԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչպես որ նկարիչը լույսի ու ստվերի ճիշտ համադրության միջոցով հարթության վրա իր ստեղծած պատկերներին հաղորդում է որոշակի տարածականություն, ընդգծում դրանց ծավալը, այնպես էլ հռետորը հակադրությունների գեղեցիկ համադրության եղանակով մտքին տալիս է առանձնակի խորություն, խոսքը դարձնում ավելի պատկերավոր ու տպավորիչ:

Այս հնարի օգնությամբ ընդգծում են անհրաժեշտ միտքը, դրան տալիս գաղափարային բնույթ, խորացնում և ամրագրում տպավորությունը: *Հակադրությունը* գրավում է բառերի ու արտահայտությունների անսովոր զուգադրությամբ, թողնում անջնջելի տպավորություն: Օրինակ՝ *«Ուղտին նստած՝ կուզեկուզ ման չեն գա»*: Խորիմաստ և բոլոր ժամանակների համար բնորոշ է Պ. Սևակի հետևյալ միտքը.

Մարդ կա՝ աշխարհն է շալակած տանում,
Մարդ կա՝ ելել է շալակն աշխարհի: («Մարդ էլ կա,

մարդ էլ»)

Կնոջ կողմից դավաճանված և նրա սիրեցյալին սպանած իշխան Գրուզինսկու պաշտպանության ճառում հակադրություն պերճախոսական հնարին է դիմում նշանավոր փաստաբան Ֆ. Պլևակոն. *«Այն, ինչ պատահեց նրան, դժբախտություն է, վրա հասած փորձանք, որը հասկանալի է մեզ՝ բոլորիս: Նա հարուստ էր, նրան կողոպտեցին: Նա պատվարժան մարդ էր, նրան պատվազուրկ արեցին: Նա սիրում էր և սիրված էր, նրան բաժանեցին կնոջից և ստիպեցին առաջացած տարիքում քնքշանք որոնել պատահական ծանոթուհու, ինչ-որ Ֆենայի մոտ: Նա ամուսին էր, նրա ամուսնական առագաստը պղծեցին: Նա հայր էր, նրանից խլեցին երեխաներին ու նրանց աչքում վարկաբեկեցին իրեն...»* [տե՛ս Михайлова А., Выступление Ф.Н. Плевако по делу Г.И. Грузинского, 2015, http://www.garant.ru-/article/526075/; Плевако Ф.Н., Судебные речи, 2015, http://az.lib.ru/p/plewako_f_n/text_0020.shtml]:

Այսպիսով, տվյալ դասի ընթացքում Դուք ծանոթացաք՝

- խոսքը գեղեցկացնող,
- ասելիքի կարևոր հատվածներն ընդգծող,
- միտքը պարզեցնող,
- խոսքի բովանդակային և հոգեբանական ազդեցությունն ուժեղացնող կամ նվազեցնող՝
  - ✓ *կրկնություն,*
  - ✓ *պատկերավոր խոսք,*
  - ✓ *հռետորական հարցադրում,*
  - ✓ *աստիճանավորում և հակադրություն* պերճախոսական հնարներին, դրանց կիրառման առանձնահատկություններին:

Հաջորդ դասի ընթացքում կշարունակեք ուսումնասիրել պերճախոսական հնարների ընտրանին: